

Η συμβολή της προπονητικής συμπεριφοράς στα επίπεδα θυμού και επιθετικότητας των αθλητών/τριών χειροσφαίρισης

Γεωργία Σκουρτανιώτη¹, Ευάγγελος Μπεμπέτσος²,
Γεώργιος Μπεμπέτσος³

The contribution of coaching behavior on levels of anger and aggression, of team handball athletes

Abstract at the end of the article

¹Καθηγήτρια Φυσικής Αγωγής - Προπονήτρια, MSc

²Καθηγητής Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.)

³Officiating Unit Coordinator, E.H.F., Vienna, Austria

Υποβλήθηκε: 22/02/2024
Επανυποβλήθηκε: 19/10/2024
Εγκρίθηκε: 22/01/2025

Υπεύθυνος αλληλογραφίας:
Γεωργία Σκουρτανιώτη,
τηλ.: +30 6946977705
e-mail: geoskourt1011@gmail.com

Εισαγωγή: Τα τελευταία χρόνια, στον αθλητισμό παρατηρείται έξαρση του φαινομένου της επιθετικότητας και βίαιης συμπεριφοράς ανάμεσα σε νέους αθλητές και αθλήτριες. Το συγκεκριμένο φαινόμενο, προκαλεί μεγάλη ανησυχία στους ερευνητές, οι οποίοι προσπαθούν να εξετάσουν τα αίτια διαμόρφωσης της βίας στον αθλητισμό. Παράλληλα, φαίνεται ότι ο ρόλος του προπονητή είναι καθοριστικός στην εκδήλωση ή μη των επιθετικών συμπεριφορών. **Σκοπός:** Ο στόχος της παρούσας έρευνας, ήταν να μελετήσει τα επίπεδα θυμού και επιθετικότητας των αθλητών και των αθλητριών της χειροσφαίρισης και κατά πόσο, σύμφωνα με την αντίληψή τους, η συμπεριφορά του προπονητή είναι δυνατόν να επηρεάσει τα επίπεδα αυτά. **Υλικό και Μέθοδος:** Το δείγμα αποτέλεσαν 332 αθλητές της χειροσφαίρισης, 179 άντρες και 153 γυναίκες, ηλικίας 13-17 ετών. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν τις ελληνικές εκδόσεις δύο ερωτηματολογίων: α) της «Κλίμακας Θυμού και Επιθετικότητας» (CAAS) και β) του «Ερωτηματολογίου της Προπονητικής Συμπεριφοράς» (CBQ). **Αποτελέσματα:** Από τα αποτελέσματα που προέκυψαν, φαίνεται ότι η αρνητική προπονητική συμπεριφορά συσχετίζεται με τον θυμό και την επιθετικότητα, ενώ η εμπειρία στον ομαδικό αθλητισμό έχει ως αποτέλεσμα τον αυξημένο θυμό και την επιθετικότητα. Ακόμη, οι επιπλέον μέρες προπόνησης συνεπάγονται με αυξημένο επίπεδο θυμού, κυρίως όμως στις γυναίκες. Τέλος, η ηλικία των αθλητών και η υποστηρικτική προπονητική συμπεριφορά, όπως επίσης το φύλο και η εμπειρία τους, δεν φάνηκαν να ασκούν επιρροή στα επίπεδα του θυμού και της επιθετικότητας. **Συμπεράσματα:** Συνεπώς, οι τάσεις που αναδεικνύονται είναι ότι, η αρνητική συμπεριφορά του προπονητή και τα χρόνια εμπειρίας των αθλητών/-τριών στον ομαδικό αθλητισμό σχετίζονται με τα αυξημένα επίπεδα θυμού και επιθετικότητας. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και στις

πιο ξεκάθαρες σχέσεις που προκύπτουν, όπως αυτή μεταξύ της αρνητικής προπονητικής συμπεριφοράς, χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση ώστε να μπορούν τα συμπεράσματα να συνδεθούν με την επίδοση και την απόδοση των αθλητών/-τριών τόσο στην εφηβεία όσο και γενικότερα, καθώς και πως μπορούν να εφαρμοστούν πρακτικά.

Λέξεις-ευρητήριο: επιθετικότητα, θυμός, προπονητική συμπεριφορά, χειροσφαίριση.

Εισαγωγή

Η αθλητική ψυχολογία παρουσίασε μεγάλη ανάπτυξη στο ξεκίνημα του 20ού αιώνα¹. Αναλυτικότερα, η αθλητική ψυχολογία εξετάζει τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στην ψυχολογία και την αθλητική απόδοση, τις ψυχολογικές πτυχές της καλύτερης αθλητικής απόδοσης, της ψυχολογικής φροντίδας και ευημερίας των αθλητών/-τριών, των προπονητών/-τριών και των αθλητικών οργανισμών, και τη σχέση ανάμεσα στη σωματική και ψυχολογική λειτουργία². Μάλιστα, πολλές πρόσφατες μελέτες, αναδεικνύουν τις έντονες διαστάσεις που έχει πάρει το φαινόμενο της βίας, μεταξύ των νεαρών αθλητών³.

Οι σκέψεις που βιώνουν οι αθλητές επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά τους. Δύο παράγοντες πρέπει να συνυπάρχουν προκειμένου μια συμπεριφορά να θεωρηθεί ως *επιθετικότητα*⁴. Πρώτον, η συμπεριφορά πρέπει να στοχεύει σε έναν άλλον άνθρωπο με σκοπό την πρόκληση σωματικής βλάβης και δεύτερον, πρέπει να υπάρχει κάποια προσδοκία ότι η προσπάθεια για πρόκληση σωματικής βλάβης θα είναι επιτυχής. Υπάρχουν δύο είδη επιθετικότητας, η εχθρική και η συντελεστική. Στην *εχθρική* επιθετικότητα ο στόχος είναι η πρόκληση βλάβης, ενώ η *συντελεστική* επιθετικότητα έχει ως στόχο την κατάκτηση κάποιου εξωτερικού σκοπού, όπως είναι η νίκη⁵. Οι *αντιδραστικές* συμπεριφορές είναι οι αντιδράσεις του προπονητή στις συμπεριφορές του παίκτη ή της ομάδας. Για παράδειγμα, ένας παίκτης κάνει ένα λάθος και ο προπονητής ανταποκρίνεται μιλώντας υποτιμητικά προς τον παίκτη. Οι *αυθόρμητες* συμπεριφορές ξεκινούν από τον ίδιο τον προπονητή και δεν παρατηρούνται ως αντίδραση στη συμπεριφορά του παίκτη⁶.

Σε πολλούς αγώνες παγκοσμίως, ορισμένοι/-ες αθλητές/-τριες έχουν υπερβολικά επιθετικές συμπεριφορές, οι οποίες προκαλούν τραυματισμούς ή φόβο για πιθανή βλάβη στους/στις αντιπάλους. Ένας μηχανισμός για τον

έλεγχο της συμπεριφοράς αυτών των αθλητών, αποτελούσε η εξουσία του προπονητή, που καθόριζε το πειθαρχικό επίπεδο και την ηθική ατμόσφαιρα της ομάδας. Σύμφωνα με αυτό, ο ρόλος του προπονητή στον έλεγχο της βίας, θα μπορούσε να αποτελεί μία από τις καθοριστικότερες μεταβλητές στην κατανόηση της κουλτούρας της αθλητικής βίας στον αθλητισμό⁷.

Συνεπώς, ο ρόλος του προπονητή και η συμπεριφορά του, επηρεάζει ενδεχομένως την επιθετικότητα των νέων στα σπορ.

Οι *αντιδραστικές συμπεριφορές* είναι οι «απαντήσεις»-αντιδράσεις του προπονητή στις συμπεριφορές του παίκτη ή της ομάδας. Οι συνθετέστερες συμπεριφορές των προπονητών που δουλεύουν με νέους παίκτες είναι η θετική ενίσχυση, οι γενικές τεχνικές οδηγίες και η γενική ενθάρρυνση. Οι παίκτες θεωρούν ότι οι συμπεριφορές της διατήρησης του ελέγχου και της τιμωρίας εμφανίζονται πολύ συχνότερα απ' ό,τι ισχύει στην πραγματικότητα. Ένα άλλο ενδιαφέρον εύρημα είναι ότι οι προπονητές των αθλητικών ομάδων νέων δαπανούν περισσότερο χρόνο προσφέροντας τεχνικές οδηγίες και ανατροφοδότηση στους νέους με χαμηλές προσδοκίες παρά στους νέους με υψηλές προσδοκίες. Με άλλα λόγια, ο προπονητής δεν δείχνει εύνοια στους αθλητές από τους οποίους περιμένει καλή απόδοση^{6,8}.

Αναφορικά με τη σχέση της συμπεριφοράς των προπονητών με τους αθλητές τους έχουν διεξαχθεί αρκετές έρευνες τα τελευταία χρόνια: Χαρακτηριστικά, οι Zourbanos et al⁹ εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της συμπεριφοράς και των δηλώσεων των προπονητών και του αυτοδιαλόγου των αθλητών. Στην έρευνά τους συμμετείχαν 243 αθλητές, γυναίκες και άνδρες, από μια πληθώρα αθλημάτων, με τους συμμετέχοντες να καλούνται να συμπληρώσουν την Κλίμακα Θετικού και Αρνητικού Αυτοδιαλόγου των Αθλητών (Athletes' Positive and Negative Self-Talk Scale), η οποία αξιολογεί τη συχνότητα των θετικών και αρνητικών αυτοδιαλόγων, την Κλίμα-

κα Θετικών και Αρνητικών Δηλώσεων των Προπονητών (Coaches' Positive and Negative Statements Scale), η οποία αξιολογεί τη συχνότητα των θετικών και αρνητικών δηλώσεων των προπονητών, και τέλος το Ερωτηματολόγιο Προπονητικής Συμπεριφοράς (Coaching Behaviour Questionnaire), που αξιολογεί δύο διαστάσεις της προπονητικής συμπεριφοράς, την υποστηρικτικότητα και την αρνητική ενεργοποίηση.

Βάσει των αποτελεσμάτων, λοιπόν, οι θετικές δηλώσεις των προπονητών φαίνεται πως μετριάζουν τη σχέση μεταξύ της υποστηρικτικότητας των προπονητών και του θετικού αυτοδιαλόγου των αθλητών. Ομοίως, οι αρνητικές δηλώσεις που κάνει ένας προπονητής μετριάζουν τη σχέση μεταξύ της αρνητικής ενεργοποίησης των προπονητών και του αρνητικού αυτοδιαλόγου των αθλητών. Συνολικά, τα αποτελέσματα της μελέτης τονίζουν τη σημασία της προπονητικής συμπεριφοράς και των δηλώσεων στη διαμόρφωση του αυτοδιαλόγου των αθλητών.

Από την πλευρά τους, οι Καραμουσαλίδης και συν.¹⁰ και Galazoulas¹¹ θέλησαν να μελετήσουν τη χρήση του ερωτηματολογίου προπονητικής συμπεριφοράς σε ομαδικά αθλήματα. Σκοπός της μελέτης τους ήταν η διερεύνηση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας του Ερωτηματολογίου Προπονητικής Συμπεριφοράς και στο πλαίσιο αυτό απευθύνθηκαν σε ένα δείγμα αποτελούμενο από 422 αθλητές/τριες της καλαθοσφαίρισης, πετοσφαίρισης, χειροσφαίρισης και του ποδοσφαίρου, στους οποίους χορήγησαν το ερωτηματολόγιο προπονητικής συμπεριφοράς (CBQ, Coaching Behavior Questionnaire) σχετικά με τις αντιλήψεις Ελλήνων αθλητών και αθλητριών ομαδικών αθλημάτων για τους προπονητές τους. Οι ερευνητές, λοιπόν, και στις δύο μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πιθανότερη αιτία είναι η αδυναμία πιστής μετάφρασης των λέξεων και των προτάσεων σε διαφορετικές γλώσσες και γι' αυτό θα πρέπει να γίνεται πιο προσεκτική και πιστή μετάφραση των συγκεκριμένων ερωτημάτων ειδικά όταν το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε νέους αθλητές και αθλήτριες.

Επιπροσθέτως, η Bekiari et al¹² έδωσαν σε 188 αθλητές μπάσκετ στην Ελλάδα να συμπληρώσουν ερωτηματολόγια κατά τη διάρκεια των προπονήσεών τους, με σκοπό να μελετήσουν τη λεκτική επιθετικότητα από πλευράς των προπονητών σε σχέση με τα εσωτερικά κίνητρα των αθλητών. Όπως διαπιστώθηκε, μεταξύ των δύο αυτών μεταβλητών υπήρχε μια ιδιαίτερα έντονη και αρνητική συσχέτιση. Γενικότερα, η έρευνα διαπίστωσε ότι 1) η έλλειψη κινήτρων ήταν συνάρτηση της επιθετικής συμπεριφοράς από πλευράς των αθλητών και 2)

ότι ασκούνται σημαντικές αρνητικές επιδράσεις κατόπιν συμπεριφορών λεκτικής βίας από πλευράς των προπονητών προς τους αθλητές.

Σκοπός

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας, ήταν να μελετηθούν τα επίπεδα θυμού και επιθετικότητας των αθλητών/τριών της χειροσφαίρισης και κατά πόσο η συμπεριφορά του προπονητή τους επηρεάζει τα επίπεδα αυτά. Επιπλέον, στόχος ήταν να διερευνηθεί εάν η ηλικία, το φύλο, η αγωνιστική και προπονητική εμπειρία ασκούν επιρροή στον θυμό και την επιθετικότητα των αθλητών/τριών.

Υλικό Και Μέθοδος

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 332 αθλητές/τριες της χειροσφαίρισης εκ των οποίων οι 179 ήταν άνδρες και οι 153 γυναίκες. Η ηλικία του δείγματος ήταν 13 έως 17 ετών, ($M=15,01$, $TA=1,56$). Οι αθλητές/τριες συμμετείχαν στην έρευνα αυτή εθελοντικά, μετά και από την άδεια των προπονητών τους.

Για τους σκοπούς της έρευνας, το δείγμα χωρίστηκε σε: (1) Ομάδες ανάλογα με την αθλητική εμπειρία και πιο συγκεκριμένα: α) 1-2 χρόνια ($n=120$, 36%), β) 3-4 χρόνια ($n=128$, 38,6%) και γ) 5-> χρόνια ($n=84$, 25,3%) και (2) ανάλογα με τον αριθμό των εβδομαδιαίων προπονήσεων τους και πιο συγκεκριμένα: (α) 1-2 προπονήσεις ($n=35$, 10,5%), (β) 2-3 ($n=94$, 28,3%), (γ) 3-4 ($n=84$, 25,3%) και (δ) ≥ 5 ($n=119$, 35,8%).

Εργαλεία Μελέτης

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια: I) «Κλίμακα Επιθετικότητας και Θυμού» (CAAS), των Maxwell και Moores¹³, μεταφρασμένο για τον ελληνικό πληθυσμό από τους Μπεμπέτσο, Χριστοφορίδη και Μάντη¹⁴. Αυτό περιλαμβάνει 12 ερωτήματα και περιέχει δύο διαστάσεις: 1) Ο θυμός, ο οποίος ως παράγοντας αποτελείται από έξι ερωτήματα (π.χ. Νιώθω εχθρικά προς τον αντίπαλό μου αν ηττηθώ) και 2) Η Επιθετικότητα, που ως παράγοντας αποτελείται από έξι ερωτήματα (π.χ. Προσβάλω λεκτικά τους αντιπάλους μου ώστε να χάνουν την προσοχή τους). Οι αθλητές/τριες μπορούσαν να απαντήσουν σε κάθε ερώτημα μέσα από μία 5βάθμια κλίμακα τύπου Likert (από το Ποτέ =1, έως το Συνέχεια =5). II) «Ερωτηματολόγιο Προπονητικής Συμπεριφοράς» (Coaching Behavior Questionnaire) των Kenow και Williams,¹⁵ το οποίο έχει μεταφραστεί στα Ελληνικά από τους Zourbanos et al¹⁶ και περιλαμβάνει 22 ερωτήματα, αποτελούμενα από δύο παράγοντες: α) Την υποστηρικτική συμπεριφορά (π.χ. Η κριτική από τον

προπονητή μου γίνεται με καλό τρόπο) και β) την αρνητική συμπεριφορά (π.χ. Ο προπονητής μου με κάνει να νιώθω νευρικότητα). Η κλίμακα απαντήσεων ήταν 4βάθμια τύπου Likert (1= Διαφωνώ Απόλυτα – 4= Συμφωνώ Απόλυτα). Στα ερωτηματολόγια συμπεριλήφθηκαν και ερωτήσεις σχετικά με την ηλικία, το φύλο, την εβδομαδιαία προπονητική τους ενασχόληση, τα χρόνια που είναι αθλητές/τριες και την κατηγορία στην οποία αγωνίζονται.

Στατιστική Ανάλυση

Οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν για την ανάλυση και στατιστική επεξεργασία των δεδομένων. Μετά την κωδικοποίηση έγινε στατιστική επεξεργασία και ανάλυση με το πρόγραμμα S.P.S.S 18. Για να εντοπιστούν διαφορές στα επίπεδα θυμού και επιθετικότητας μεταξύ των αθλητών/τριών της χειροσφαίρισης και κατά πόσο, τα επίπεδα αυτά επηρεάζονται από την συμπεριφορά του προπονητή, το φύλο, την ηλικία, την αγωνιστική και προπονητική τους εμπειρία, χρησιμοποιήθηκε ο στατιστικός έλεγχος Two-Way Ανοη, για αναλύσεις διακύμανσης δύο παραγόντων, καθώς επίσης διεξήχθησαν και συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων των ερωτηματολογίων, για να εντοπιστούν διαφορές μεταξύ των ομάδων του δείγματος στις μεταβλητές που απέδιδαν τα ερωτηματολόγια. Το επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε στο $p < 0.05$.

Αποτελέσματα

Α) Ανάλυση Συσχέτισης

Από την ανάλυση Συσχέτισης των παραγόντων των ερωτηματολογίων διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των παραγόντων «θυμός» και «επιθετικότητα» ($p < 0,001$), καθώς επίσης και μεταξύ των παραγόντων «θυμός» και «αρνητική συμπεριφορά» ($p < 0,05$). Επίσης, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των παραγόντων «επιθετικότητα» και «αρνητική συμπεριφορά» ($p < 0,001$) και ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ «υποστηρικτικής» και «αρνητικής» συμπεριφοράς ($p < 0,05$). Τέλος, είναι φανερό πως υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ της «αρνητικής συμπεριφοράς» και των παραγόντων «θυμός», «επιθετικότητα» ($p < 0,05$, $p < 0,001$) και αρνητική συσχέτιση με την «υποστηρικτική προπονητική συμπεριφορά» και ($p < 0,001$) (Πίνακας 1).

Β) Αναλύσεις Διακύμανσης

Επιπρόσθετα, από την ανάλυση διακύμανσης ως προς δύο ανεξάρτητους παράγοντες, τον παράγοντα

«φύλο» και τον παράγοντα «ημέρες προπόνησης», σε ό,τι αφορά την αρνητική προπονητική συμπεριφορά, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο» ($F_{1,306} = 4.231$; $p < 0,05$). Από το test πολλαπλών συγκρίσεων Bonferroni διαπιστώθηκε ωστόσο ότι, ανεξάρτητα από τις «ημέρες προπόνησης», οι άντρες έδειξαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερους δείκτες ($M.O.=2,16$ $T.A.=.54$) σε ό,τι αφορά την αρνητική προπονητική συμπεριφορά, σε σχέση με τις γυναίκες ($M.O.=2,06$ $T.A.=.47$) (Πίνακας 2).

Επιπλέον, διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική κύρια επίδραση του παράγοντα «φύλο», ($F_{1,310} = 7.094$; $p < 0,05$). Από το test πολλαπλών συγκρίσεων Bonferroni διαπιστώθηκε ωστόσο ότι, ανεξάρτητα από τις «ημέρες προπόνησης», οι γυναίκες έδειξαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερους δείκτες ($M.O.=2,98$ $T.A.=.39$) ως προς την υποστηρικτική προπονητική συμπεριφορά, σε σχέση με τους άνδρες ($M.O.=280$ $T.A.=.43$) (Πίνακας 2).

Τέλος, από την ανάλυση διακύμανσης ως προς δύο ανεξάρτητους παράγοντες, τον παράγοντα «φύλο» και τον παράγοντα «χρόνια συμμετοχής», διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο παραγόντων, ($F_{2,312} = 3.633$; $p < 0,05$). Από το test πολλαπλών συγκρίσεων Bonferroni διαπιστώθηκε όμως ότι, στις γυναίκες διέφεραν στατιστικά σημαντικά μεταξύ τους. Πιο συγκεκριμένα, οι αθλήτριες που είχαν «έως 2 χρόνια» συμμετοχή ($M.O.=3.10$ $T.A.=.37$) είχαν τον υψηλότερο δείκτη και με αυτές που είχαν «έως 4 χρόνια» συμμετοχή ($M.O.=3.07$ $T.A.=.32$) αλλά και με αυτές που είχαν «5 και περισσότερα» χρόνια ($M.O.=2.84$ $T.A.=.41$) (Πίνακας 3).

Συζήτηση

Τα παραπάνω αποτελέσματα προέκυψαν από την στατιστική ανάλυση των δεδομένων της έρευνας και η εξέτασή τους θα επιτρέψει τον έλεγχο των ερευνητικών υποθέσεων της παρούσας εργασίας και την ερμηνεία των αποτελεσμάτων βάσει της υπάρχουσας βιβλιογραφίας. Αρχικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ανάλυση αξιοπιστίας που διεξήχθη για τους μεγάλους παράγοντες της έρευνας κατέληξε σε ενθαρρυντικά αποτελέσματα. Όλοι οι παράγοντες είχαν τον συντελεστή άλφα του Cronbach άνω του 0.7, γεγονός που δείχνει ότι το ερευνητικό εργαλείο της παρούσας έρευνας είχε μία αρκετά υψηλή αξιοπιστία και εσωτερική συνέπεια, κάτι που προσθέτει ιδιαίτερο βάρος στα αποτελέσματα.

Οι διάφορες αναλύσεις διακύμανσης στους παράγοντες δεν ανέδειξαν κάποια επίδραση της υποστηρικτικής συμπεριφοράς του προπονητή στον θυμό των αθλητών και οι προκαταρκτικές συσχετίσεις επίσης δεν

Πίνακας 1. Ανάλυση των συσχετίσεων μεταξύ των παραγόντων των ερωτηματολογίων.

Μεταβλητές	Θυμός	Επιθετικότητα	ΥΣ	ΑΣ
Θυμός	1	.290**	<i>n.s.</i>	.132*
Επιθετικότητα	.290**	1	<i>n.s.</i>	.181**
Υποστηρικτική Συμπεριφορά	<i>n.s.</i>	<i>n.s.</i>	1	-.402**
Αρνητική Συμπεριφορά	.132*	.181**	-.402**	1

**p < .001, *p < .05.

Πίνακας 2. Αναλύσεις Διακύμανσης όσον αφορά την Εβδομαδιαία Προπόνηση

Ανδρας		Γυναίκα	
Αρνητική Συμπεριφορά			
2.16	.54	2.06	.47
Υποστηρικτική Συμπεριφορά			
2.80	.43	2.98	.39

Πίνακας 3. Ανάλυση Διακύμανσης όσον αφορά την Αθλητική Εμπειρία

Γυναίκες					
1-2		2-3	3-4		5->
3.10	.37	<i>n.s.</i>	3.07	.32	2.84
					.41

έδειξαν κάποια σύνδεση. Συμπερασματικά, λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι η υποστηρικτική συμπεριφορά του προπονητή μπορεί να έχει άλλες επιπτώσεις, και όπως επισημαίνεται στη βιβλιογραφία¹⁷, να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη και την κατάσταση του αθλητή, ωστόσο, δεν φαίνεται να επηρεάζει τα επίπεδα θυμού, τα οποία συνδέονται περισσότερο με άλλους παράγοντες.

Οι διάφορες αναλύσεις διακύμανσης στους παράγοντες δεν ανέδειξαν κάποια επίδραση της υποστηρικτικής συμπεριφοράς του προπονητή στην επιθετικότητα των αθλητών και οι προκαταρκτικές συσχετίσεις δεν έδειξαν κάποια σύνδεση μεταξύ των μεταβλητών. Συνεπώς, η υποστηρικτική συμπεριφορά του προπονητή δεν φαίνεται να επηρεάζει τα επίπεδα επιθετικότητας, τα οποία συνδέονται περισσότερο με άλλους παράγοντες.¹⁸

Οι προκαταρκτικές συσχετίσεις αποκαλύπτουν στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ της αρνητικής συμπεριφοράς του προπονητή και της επιθετικότητας. Αυτό πρόκειται για μια συσχέτιση και όχι για μια αυστηρή σχέση αιτίας-αποτελέσματος, ωστόσο, μια εύλογη ερμηνεία από τη στιγμή που υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση είναι ότι η αρνητική συμπεριφορά του προπονητή αυξάνει τα επίπεδα επιθετικότητας των αθλητών. Εξάλλου, είναι λογικό η αρνητική συμπεριφορά να προκαλεί θυμό και απόγνωση, που διοχετεύονται

ως αυξημένη επιθετικότητα. Από την άλλη πλευρά, δεν θα ήταν άστοχο να λάβουμε υπόψιν και την αντίθετη πιθανότητα, ότι δηλαδή η επιθετικότητα των αθλητών πιθανόν να εγείρει και αρνητική συμπεριφορά από τον προπονητή. Άλλωστε, σχετική μελέτη¹⁹, έδειξε ότι οι σχέσεις μεταξύ προπονητών και αθλητών είναι αμφίδρομες.

Επιπλέον, είναι γνωστό ότι η αρνητική προπονητική συμπεριφορά προκαλεί και αρνητικές σκέψεις στους αθλητές⁹. Συνεπώς οι ερευνητές «ερμήνευσαν» ότι αυτές οι αρνητικές σκέψεις συνδέονται και με μεγαλύτερα επίπεδα επιθετικότητας. Επιπρόσθετα, μπορεί να ισχύσει και το αντίστροφο, αφού η βιβλιογραφία δίνει ενδείξεις ότι η επιθετική/αρνητική προπονητική συμπεριφορά μπορεί να προκύψει ως προϊόν της απογοήτευσης²⁰.

Οι προκαταρκτικές συσχετίσεις δείχνουν την ύπαρξη μιας στατιστικά σημαντικής συσχέτισης μεταξύ αρνητικής συμπεριφοράς του προπονητή και των επιπέδων θυμού. Ομοίως, η συσχέτιση δεν δείχνει αίτιο-αποτέλεσμα, αλλά η ύπαρξή της μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η αρνητική συμπεριφορά του προπονητή αυξάνει τα επίπεδα θυμού των αθλητών. Όπως αναμένεται, η αρνητική συμπεριφορά προκαλεί θυμό, όπως προκαλεί και επιθετικότητα. Άλλωστε, η επιθετικότητα και ο θυμός εμφανίζουν στατιστικά σημαντική συσχέτιση και μεταξύ τους καθώς και με την αρνητική συμπεριφορά του προπονητή. Επιπλέον, μια άλλη πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να

είναι ότι ο θυμός των αθλητών εγείρει την αρνητική συμπεριφορά του προπονητή ως απόκριση. Με άλλα λόγια, μπορούμε να υποθέσουμε ότι ο θυμός προκύπτει από τις αρνητικές σκέψεις τις οποίες μπορεί να δημιουργήσει η αρνητική συμπεριφορά του προπονητή⁹.

Περιορισμοί Μελέτης

Επανεξετάζοντας την έρευνα με μία πιο κριτική ματιά μπορούν να διακριθούν κάποια μικρά κενά που αφήνουν αναπάντητα ερωτήματα. Συγκεκριμένα, μπορεί να αναρωτηθεί κανείς εάν έγιναν όλες οι απαραίτητες μετρήσεις για να διερευνηθεί καταλλήλως η σχέση της προπονητικής συμπεριφοράς με τα επίπεδα θυμού και της επιθετικότητας σε όλο το φάσμα τους. Από εκεί και πέρα, ένα άλλο ερώτημα που ανακύπτει είναι εάν έχουν διερευνηθεί όλες οι πιθανές συνδέσεις μεταξύ των παραγόντων που μελετήθηκαν και εντοπίστηκαν.

Ωστόσο, τα χρόνια συμμετοχής των αθλητών στην παρούσα ομάδα τους και στον ομαδικό αθλητισμό γενικότερα αποδείχθηκαν σημαντικοί παράγοντες στις αναλύσεις που διεξήχθησαν, αφού συνδέονταν με τα επίπεδα θυμού και επιθετικότητας. Με δεδομένο ότι το δείγμα της έρευνας είχε ένα ηλικιακό εύρος 4 ετών, το οποίο βρίσκεται μέσα στην κρίσιμη και ραγδαία αναπτυξιακή περίοδο της εφηβείας, γίνεται κατανοητό ότι τα έτη εμπειρίας των αθλητών συνδέονται άμεσα με την ηλικία τους.

Οι επιπτώσεις της προπονητικής συμπεριφοράς θα μπορούσαν ίσως να μελετηθούν σε μεγαλύτερο βάθος. Υπενθυμίζεται, ότι η αρνητική προπονητική συμπεριφορά συσχετίζεται με τον θυμό, την επιθετικότητα, αλλά και την υποστηρικτική προπονητική συμπεριφορά, η οποία δεν συνδέεται με κάποιον άλλο παράγοντα με σημαντικό τρόπο. Επιπροσθέτως, η αρνητική συμπεριφορά του προπονητή συσχετίζεται με τον θυμό και την επιθετικότητα, αλλά δεν φάνηκε να υπάρχει σύνδεση μεταξύ των παραγόντων στις αναλύσεις διακύμανσης. Οι ενδείξεις, ωστόσο, δείχνουν ότι κάποια σχέση υπάρχει, οπότε χρειάζεται ίσως μία προσεκτικότερη ανάλυση των παραγόντων για να διερευνηθεί η φύση αυτής της σχέσης, εάν υπάρχει σχέση αιτιότητας και ποια κατεύθυνση μπορεί να έχει αυτή. Η αρνητική προπονητική συμπεριφορά εγείρει θυμό και επιθετικότητα στους αθλητές; ή ο θυμός και η επιθετικότητα των αθλητών εγείρει αρνητική συμπεριφορά από τον προπονητή ως απόκριση; ή μήπως και τα δύο;

Συμπεράσματα και Προεκτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Συνοψίζοντας, ο θυμός και η επιθετικότητα συνδέο-

νται με μία σειρά από παράγοντες. Οι σημαντικότερες σχέσεις που αναδεικνύονται είναι αυτές της αρνητικής προπονητικής συμπεριφοράς, της εμπειρίας στον ομαδικό αθλητισμό με τον θυμό και την επιθετικότητα και των ημερών προπόνησης με τον θυμό. Συνεπώς, οι τάσεις που αναδεικνύονται είναι οι εξής: Η αρνητική προπονητική συμπεριφορά συνοδεύεται από θυμό/επιθετικότητα, ενώ η εμπειρία στον ομαδικό αθλητισμό έχει ως αποτέλεσμα τον αυξημένο θυμό και την επιθετικότητα. Ακόμη, οι επιπλέον μέρες προπόνησης συνεπάγονται με αυξημένο θυμό, κυρίως στις γυναίκες αθλήτριες. Επιπροσθέτως, η ηλικία των αθλητών/τριών και η υποστηρικτική προπονητική συμπεριφορά δεν φάνηκε να έχουν καμία σημασία ως παράγοντες σχετικά με τα επίπεδα θυμού και επιθετικότητας.

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας συμφωνούν με τον κυρίως όγκο της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και δείχνουν ότι τα χρόνια εμπειρίας στον ομαδικό αθλητισμό και η αρνητική συμπεριφορά του προπονητή σχετίζονται με τα αυξημένα επίπεδα θυμού/επιθετικότητας.

Ακόμη και στις περιπτώσεις που δεν υπάρχουν αρκετά δεδομένα για να καταλήξουμε σε ασφαλή συμπεράσματα, τα δεδομένα που υπάρχουν δείχνουν προς μία κατεύθυνση και μας επιτρέπουν να κάνουμε μία σειρά υποθέσεων, οι οποίες όμως χρειάζονται περισσότερη διερεύνηση. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και στις πιο ξεκάθαρες σχέσεις που προκύπτουν, όπως αυτή μεταξύ της αρνητικής προπονητικής συμπεριφοράς, θα χρειαζόταν περαιτέρω διερεύνηση ώστε να μπορούν τα συμπεράσματα να συνδεθούν με την επίδοση και την απόδοση των αθλητών και να εφαρμοστούν πρακτικά.

Μια μελλοντική έρευνα βασισμένη στην παρούσα μελέτη οφείλει να ξεκαθαρίσει περαιτέρω όσα αναφέρθηκαν στους περιορισμούς και πρέπει να εξετάσει τη σύνδεση της προπονητικής συμπεριφοράς με τον θυμό και την επιθετικότητα για να διαπιστώσει πώς ακριβώς λειτουργεί η σχέση μεταξύ των μεταβλητών και εάν λειτουργεί αποδοτικά αυτή η σχέση. Τέλος, χρειάζεται να μελετηθεί το πώς λειτουργούν αυτές οι σχέσεις για την απόδοση και την επίδοση των αθλητών/-τριων.

Η παρούσα έρευνα κατάφερε να διαφωτίσει επαρκώς μία σειρά από κρίσιμα ζητήματα, ενώ μια μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να έχει έναν ιδιαίτερα κρίσιμο και παραγωγικό χαρακτήρα για τον προσδιορισμό των σχέσεων που επηρεάζουν την ψυχική υγεία, την απόδοση και την επίδοση των αθλητών τόσο στην εφηβεία όσο και γενικότερα.

ABSTRACT

The contribution of coaching behavior on levels of anger and aggression, of team handball athletesGeorgia Skourtanioti¹, Evangelos Bebetos², George Bebetos³¹Teacher of Physical Education - Coach, MSc²Department of Physical Education and Sport Science. Democritus University of Thrace (D.U.Th)³Officiating Unit Coordinator, E.H.F., Vienna, Austria

Introduction: In recent years, sport has seen an increase in aggression and violent behavior among young male and female athletes. This phenomenon causes great concern to researchers, who are trying to examine the causes of the formation of violence in sport. At the same time, it seems that the role of the coach is decisive in the manifestation, or not, of aggressive behaviors. **Aim:** The aim of the present research was to study the levels of anger and aggression of handball athletes and whether, according to their perception, the coach's behavior can influence these levels. **Material and Methods:** the sample consisted of 332 handball athletes, 179 males and 153 females, aged 13-17 years. Participants completed the Greek versions of two questionnaires: a) the "Anger and Aggression Scale" (CAAS) and b) the "Coaching Behavior Questionnaire" (CBQ). Results: From the results obtained, it appears that negative coaching behavior is associated with anger and aggression, while experience in team sports results in increased anger and aggression. Furthermore, extra days of coaching are associated with an increased level of anger, but especially in females. Finally, the athletes' age and supportive coaching behavior, as well as their gender and experience, did not seem to influence the levels of anger and aggression. **Conclusions:** Therefore, the emerging trends are that negative coach behavior and years of experience of athletes in team sports are associated with increased levels of anger and aggression. In any case, even in the clearest relationships that emerge, such as that between negative coaching behavior, further investigation is needed so that the findings can be linked to the performance and achievement of athletes both in adolescence and more generally, and how they can be applied practically.

Keywords: aggression, anger, coaching behavior, team handball.✉ **Corresponding Author:** Georgia Skourtanioti, tel.: +30 6946977705, e-mail: geoskourt1011@gmail.com**Βιβλιογραφία**

- Lochbaum M, Stoner E, Hefner T, Cooper S, Lane AM, Terry PC. Sport psychology and performance meta-analyses: A systematic review of the literature. *PLoS One*. 2022;17(2):e0263408.
- Beauchamp MR. Advancing open science and methodological rigor in Sport, Exercise, and Performance Psychology (Editorial). *Sport Exerc Perform Psychol*. 2023;12(1):1-8. doi: 10.1037/spy0000317
- Parent S, Fortier K, Vaillancourt-Morel M-P, Lessard G, Goulet C, Demers G, Paradis H, Hartill M. Development and initial factor validation of the French conformity to the sport ethic scale (CSES). *Canadian Journal of Behavioural Science*. 2020;52(4):331-336. Doi: [10.1037/cbs0000168](https://doi.org/10.1037/cbs0000168)
- Berkowitz L. Aggression: Its causes, consequences, and control. Philadelphia: Temple University Press; 1993.
- Berkowitz L. Aggression: Its causes, consequences and control. New York: McGraw-Hill; 1993.
- Smith RE, Smoll FL, Curtis B, Hunt E. Toward a meditational model of coach-player relationships. *Research Quarterly*. 1978;49:528-541.
- Orr T. Coaching influences on aggression and sport rage in youth softball: An interpretive analysis of moral behavior. [Doctoral dissertation]. Indiana University; 2012.
- Horn TS. Expectancy effects in the interscholastic athletic setting: Methodological considerations. *J Sport Psychol*. 1984;6:60-76.
- Zourbanos N, Theodorakis Y, Hatzigeorgiadis A. The relationship between athletes' self-talk, and coaches' behaviour and statements. *Hellenic Journal of Psychology*. 2004;3:117-133.
- Καραμουςαλίδης Γ, Υφαντίδης Ι, Λαπαρίδης Κ, Μπεμπέτσος Ε, & Θεοδωράκης Ι. Χρήση Του Ερωτηματολογίου Προπονητικής Συμπεριφοράς Σε Ομαδικά Αθλήματα. *Άθληση & Κοινωνία*. 2007;46, 254-258.
- Karamousalidis G, Laparidis K, Bebetos E, Galazoulas C. Coaching behavior in team sports of Greece.

- Cyprus J Sci. 2009.
12. Bekiari A, Perkios S, Gerodimos V. Verbal aggression in basketball: perceived coach use and athlete intrinsic and extrinsic motivation. *J Phys Educ Sport*. 2015;15(1):96.
 13. Maxwell J, Moores E. The development of a short scale measuring aggressiveness and anger in competitive athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. 2007;8:179–193.
 14. Μπεμπέτσος Ε, Χριστοφορίδης Χ, Μάντης Κ. Διερεύνηση της Επιθετικότητας και του Θυμού Ελλήνων Αθλητών/τριών Χειροσφαίρισης. *Άθληση & Κοινωνία*. 2008;47:80-87.
 15. Kenow LJ, Williams JM. Relationship between anxiety, self-confidence, and evaluation of coaching behaviors. *The Sport Psychologist*. 1992;6(4):344-357.
 16. Zourbanos N, Theodorakis Y, Hatzigeorgiadis A. Coaches' Behaviour, Social Support, And Athletes' Self-Talk. *Hellenic Journal of Psychology*. 2006;3:117-133.
 17. Jowett S. Coaching effectiveness: The coach-athlete relationship at its heart. *Current opinion in psychology*. 2017;16:154-158.
 18. Bebetos E, Konstantoulas D. Contact sports, moral functioning and planned behaviour theory. *Perceptual and Motor Skills*. 2006;103:131-144.
 19. Partington M, Cushion C, Harvey S. An investigation of the effect of athletes' age on the coaching behaviours of professional top-level youth soccer coaches. *Journal of Sports Sciences*. 2014;32(5):403-414.
 20. Gee C, Leith L. Aggressive behavior in professional ice hockey: A cross-cultural comparison of North American and European born NHL players. *Psychology of Sport and Exercise*. 2007;8:567-583.